

RS Global
Journals

Scholarly Publisher
RS Global Sp. z O.O.
ISNI: 0000 0004 8495 2390

Dolna 17, Warsaw, Poland 00-773
Tel: +48 226 0 227 03
Email: editorial_office@rsglobal.pl

JOURNAL	International Journal of Innovative Technologies in Social Science
p-ISSN	2544-9338
e-ISSN	2544-9435
PUBLISHER	RS Global Sp. z O.O., Poland
ARTICLE TITLE	БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ М. ДНІПРО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
AUTHOR(S)	Колоскова Галина Валеріївна, Кобелєв Олексій Миколайович
ARTICLE INFO	Galina Koloskova, Oleksii Kobieliiev. (2021) Library and Information Potential of Dnipro: Current State and Development Prospects. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 3(31). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/7670
DOI	https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/7670
RECEIVED	16 July 2021
ACCEPTED	30 August 2021
PUBLISHED	03 September 2021
LICENSE	 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License .

© The author(s) 2021. This publication is an open access article.

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ М. ДНІПРО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Колоскова Галина Валеріївна, аспірантка Харківської державної академії культури, провідний бібліотекар ДМКЗК ЦСПБ для дорослих, м. Дніпро, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5311-7518>

Кобелєв Олексій Миколайович, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи Харківської державної академії культури, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6322-0735>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/7670

ARTICLE INFO

Received 16 July 2021

Accepted 30 August 2021

Published 03 September 2021

KEYWORDS

library and information potential, city, library, information needs of users, information resources.

ABSTRACT

The definitions of the term “library and information potential”, personnel, technical, social means, methods, structures, conditions that allow libraries to put it into circulation, position, disclose, and effectively use it have been analyzed. The structure and elements of the library and information potential in the traditional and electronic environment are considered. It has been determined that it exists in two forms: internal and external. The role of the library and information potential in meeting the information needs of modern users has been investigated. It is proved that in the conditions of the rapid development of information technologies, the library and information potential should be considered as part of the general information potential of society in general and the city in particular. The article considers its current state and development prospects in terms of interaction with various document and information structures in the context of informatization of the city, as well as the need to create a single information resource for the city with a single format for data presentation.

Citation: Galina Koloskova, Olexsii Kobieliiev. (2021) Library and Information Potential of Dnipro: Current State and Development Prospects. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 3(31). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/30092021/7670

Copyright: © 2021 Galina Koloskova, Olexsii Kobieliiev. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Бібліотеки завжди посідали важливе місце у розвитку суспільства та накопиченні джерел знання, а також стали значним фактором для розвитку людства. Виконуючи освітню, культурну, меморіальну, накопичувальну функції вони одночасно є сховищами інтелектуального потенціалу. Нині бібліотечні установи являються елементом світової інформаційної інфраструктури, яка є основою для формування та розвитку глобального інформаційного простору й надання вільного доступу до джерел інформації. За умов інформатизації вони мають розширити свої основні функції – комунікативну та меморіальну, додати до них архівування та використання мережевих науково-інформаційних і суспільно-значущих ресурсів.

Сучасне інформаційне суспільство характеризується збільшенням потоків інформації, що циркулює в традиційному та електронному середовищах міста та регіону, а також, постійним збільшенням ролі інформації і знань в житті людини. Основними рисами всебічної глобалізації стали зростання ролі інформаційно-комунікаційних технологій, створення нових інформаційних продуктів і послуг, інформаційної інфраструктури, що в свою чергу забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, надання доступу до потрібної інформації, задоволення соціальних і особистісних потреб.

Нині бібліотеки продовжують виконувати важливу роль у процесі становлення традиційного та електронного інформаційного простору міста і регіону в цілому. Тому поступово відбувається процес їх трансформації зі звичайних книгозбірень на сучасні бібліотечно-інформаційні центри, які можуть стати для населення центрами цифрової освіти та бути ефективними посередниками між великими потоками інформації і користувачами.

Постановка проблеми. Основним завданням бібліотечних установ є інформаційне забезпечення освітньої, наукової, дослідної діяльності в традиційному та електронному просторі шляхом комплектування якісного бібліотечного фонду, підтримки та розвитку системи електронних інформаційних ресурсів, продуктів, послуг, надання доступу до них, а також змістовного та оперативного задоволення інформаційних потреб усіх категорій користувачів. Тому на сучасному етапі актуальним є дослідження бібліотечно-інформаційного потенціалу м. Дніпра, визначення його стану та перспектив подальшого розвитку з метою оптимізації якості задоволення інформаційних потреб віддалених користувачів

Метою статті є розгляд бібліотечно-інформаційного потенціалу м. Дніпро, визначення його видів, структури та складових. Дослідження сучасного стану та подальших перспектив ефективного функціонування та розвитку.

Аналіз основних досліджень свідчить про те, що питання оптимізації діяльності бібліотек в умовах інформатизації є сьогодні одним із головних у спеціальних бібліотекознавчих дослідженнях. Теоретичні аспекти розвитку електронних ресурсів бібліотек в сучасному інформаційному середовищі, питання термінології, методів вивчення електронної інформації в традиційній та електронній формах незалежно від її місця зберігання, проблеми довготермінового зберігання авторитетних джерел, сприяння розвитку міжкультурних комунікацій, вільного доступу до глобальних ресурсів є актуальними як для бібліотекознавців, так і для практиків [3].

На цю проблематику звертають увагу українські та зарубіжні бібліотекознавці, зокрема: І. Антоненко, Л. Костенко, А. Соляник, Л. Філіпова, Т. Ярошенко, Т. Єременко, О. Лаврик, Т. Майстрович. Питанням трансформації бібліотечної сфери в умовах інформатизації присвячені праці О. Онищенко, В. Горового, В. Попика, Т. Гранчак, М. Дворкіної, І. Давидової [2], В. Жукової [3], В. Ільганаєвої, О. Кобелева [4], К. Коліна [5], Л. Костенко, Н. Кунанець [8] С. Шемаєва [9], Я. Шрайберга, які досліджували різні аспекти, діяльності бібліотек в умовах сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, трансформації бібліотечних функцій та сервісу відповідно до стратегічних напрямів роботи бібліотек в інформаційному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в умовах постійного розвитку інформаційних технологій, нових форматів представлення даних, формування, використання, зберігання, розвиток та розкриття бібліотечно-інформаційного потенціалу є актуальним і перспективним напрямом роботи бібліотек у контексті інформатизації міста та регіону [6].

Термін «Бібліотечно-інформаційний потенціал» визначається як комплекс всіх видів бібліотечно-інформаційних ресурсів в єдності з бібліотечно-інформаційними, технічними і соціальними засобами, методами, структурами й умовами, що дозволяють бібліотекам його вводити в обіг, позиціонувати, розкривати, ефективно використовувати і одночасно сприяти відтворенню і розвитку інфосфери, підвищенню інформаційної культури суспільства, його інтелектуального потенціалу [5].

Сьогодні бібліотечно-інформаційний потенціал міста формується Дніпропетровською обласною універсальною науковою бібліотекою, бібліотеками вищих навчальних закладів, спеціалізованими бібліотеками, централізованими системами публічних бібліотек для дорослих, дитячих бібліотек, бібліотеками технікумів, коледжів та шкільними бібліотеками в традиційному та в електронному середовищах. Він поділяється на два види - внутрішній та зовнішній.

Внутрішній бібліотечно-інформаційний потенціал – це всі види інформаційних ресурсів та продуктів, що задіяні, які належать бібліотеці, або є результатом інтелектуальної праці її фахівців. Зовнішній бібліотечно-інформаційний потенціал визначається як всі види інформаційних ресурсів та продуктів, що задіяні, які знаходяться поза фізичними межами визначеної бібліотеки, можуть бути представлені в необмеженому доступі в традиційному середовищі бібліотеки і мережі інтернет, які не є власністю даної бібліотечної установи та не являються результатом інтелектуальної праці її фахівців.

Сучасний бібліотечно-інформаційний потенціал потрібно розглядати як складну систему, елементи якої є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Структура бібліотечно-інформаційного потенціалу міста наведена в схемі 1.

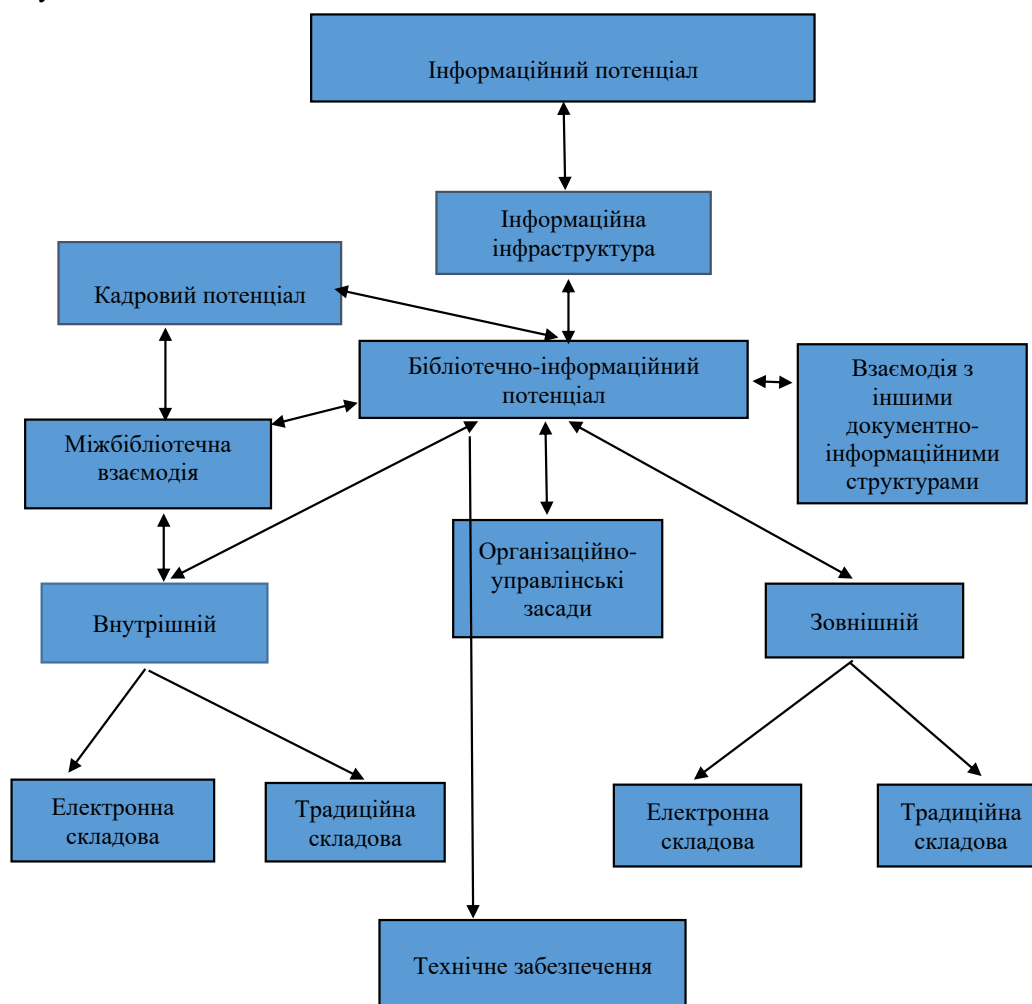

Схема 1. Структура бібліотечно-інформаційного потенціалу міста

Елементами структури бібліотечно-інформаційного потенціалу є кадровий потенціал, планування, управління, контроль, звітність, матеріально-технічна база, електронна та традиційна складові внутрішнього та зовнішнього бібліотечно-інформаційного потенціалу, міжбібліотечна взаємодія та взаємодія бібліотечних установ з іншими документно-інформаційними структурами, а також, інформаційна інфраструктура.

Одним із важливих елементів системи бібліотечно-інформаційного потенціалу є бібліотечні кадри. Розвиток бібліотечної справи, якість організації бібліотечної діяльності безпосередньо залежить саме від кадрового забезпечення. Від кадрового потенціалу залежить діяльність бібліотечних установ, виконання функціональних цілей та завдань відповідно до виду та профілю діяльності. Управлінська діяльність, планування, контроль та звітність регулюють процеси, які відбуваються в межах однієї бібліотеки або мережі бібліотечних установ. Від матеріально-технічної бази залежить комп'ютерне та програмне забезпечення, за допомогою яких створюються та позиціонуються електронні ресурси та продукти, надаються дистанційні послуги. Електронній та традиційній складовим бібліотечно-інформаційного потенціалу належить головна роль, оскільки бібліотеки в сучасних умовах повинні задовольняти інформаційні потреби як фізичних користувачів, так і віддалених, незалежно від відстані та часу.

Інформаційна інфраструктура є головним елементом системи бібліотечно-інформаційного потенціалу, оскільки є сучасним каналом, за допомогою якого здійснюються процеси міжбібліотечної взаємодії та взаємодії з іншими документно-інформаційними структурами шляхом обміну інформацією, створення спільних інформаційних ресурсів,

надання доступу до них, організації роботи дистанційних сервісів. Разом з цим на функціонування бібліотечно-інформаційного потенціалу впливають соціальна політика стосовно діяльності закладів культури, закони, які регламентують їх діяльність, регіональні програми та стратегії діяльності, бюджетне фінансування на регіональному та державному рівні, соціальні мережі, засоби ЗМІ. А також, діяльність соціальних структур – об'єднань, груп, трудових колективів установ та організацій, яка сприяє його створенню та використанню.

Соціальні умови та норми є важливими чинниками, які регламентують бібліотечну діяльність в умовах інформатизації. Такими документами є Закон України «Про інформацію», «Про інформатизацію» «Про доступ до інформації», «Про електронний документообіг», проект регіональної програми інформатизації «Електронна Дніпропетровщина 2020-2022», регіональна інформаційна політика, а також, бюджетне фінансування закладів культури, які у сукупності та окремо дозволяють бібліотечним установам активізувати, розкривати, позиціонувати й ефективно використовувати бібліотечно-інформаційний потенціал. Таким чином всі розглянуті елементи структури бібліотечно-інформаційного потенціалу є взаємопов'язаними та взаємозалежними.

Бібліотечні інформаційні ресурси розкриваються, позиціонуються, надаються користувачам за допомогою традиційних та дистанційних форм роботи, технічних засобів, електронних інформаційних сервісів. Традиційні форми роботи є бібліотечними засобами, а дистанційні форми роботи, технічні засоби, електронні інформаційні сервіси – інструментами, за допомогою яких розкривається бібліотечно-інформаційний потенціал.

Нині бібліотечні послуги, для інформаційного обслуговування користувачів розподіляються на традиційні бібліотечні та нові послуги, які з'явилися під впливом інформатизації, подій зовнішнього середовища та появи Інтернету в бібліотеках. Нині їх класифікація являє собою наукову проблему, яка поки що не вирішена. Найбільш повною можна визнати класифікацію послуг М. Я. Дворкіної, представлену в таблиці 1 [1].

Таблиця 1. Види традиційних та он-лайн послуг, що надаються бібліотеками

Традиційні послуги	Он-лайн послуги
Традиційні бібліотечні послуги	Он-лайн послуги, з використанням мережевих ресурсів, які можуть надаватися бібліотекою при необхідності (послуги, що надаються різними організаціями)
Довідково-аналітичні	Електронна пошта (Email)
Поточного інформування	Телеконференції
Інформування за конкретними проблемами	Форуми
Учбово-консультаційні	Інтернет-конференції
Послуги з організації бібліотечного спілкування	Доступ до систем дистанційного навчання, який дозволяє створити віртуальну освітнє середовище і забезпечити учнів пакетом лекцій і практичних занять, а також здійснювати контроль за засвоєнням знань.
Послуги з організації бібліотечного комфорту	Доступ до комерційних торгових електронним систем, що забезпечують дистанційні процедури купівлі-продажу різних товарів, надання послуг, банківських і інших операцій.
Послуги перекладача	Телефонні переговори (IP-телефонія)
Копіювальні	Відео-зв'язок з усім світом (програма Skype).
Віртуальна довідка	Скайп-консультації з юристом, психологом
Електронна доставка документів, електронний читальний зал.	Інтернет-телебачення, інтернет-радіо
Доступ до електронного каталогу та власних баз даних, електронних ресурсів бібліотеки.	Веб-форуми
Доступ до ресурсів мережі Інтернет (відкритих та ліцензійних)	Інтернет-реклама

Під впливом інформатизації бібліотечної галузі до традиційних інформаційних ресурсів та послуг бібліотечних установ постійно додаються електронні, які у сукупності і утворюють загальний бібліотечно-інформаційний потенціал. Нині бібліотеки м. Дніпра, пропонують

віддаленим користувачам різні види інформаційних ресурсів, продуктів і сервісів, залежно від їх запитів, а також і свого типу, виду та призначення, які отримані шляхом моніторингу бібліотечних сайтів міста та представлені в таблиці 2 [згідно 7]

Таблиця 2. Види електронних інформаційних ресурсів, продуктів і послуг бібліотек м. Дніпра

Види електронних інформаційних ресурсів та послуг бібліотек м. Дніпра	Бібліотеки м. Дніпра								
	Дніпропетровська Обласна Універсальна Наукова бібліотека	Дніпровська ЦСПБ для дорослих	ЦБС для дітей	Дніпропетровська обласна дитяча бібліотека	Дніпропетровська обласна бібліотека для молодім. М. Светлова	Наукові бібліотеки ВНЗ	Спеціалізовані бібліотеки	Бібліотеки технікумів та коледжів	Шкільні бібліотеки
Електронна бібліотека	+	-	-	-	-	+	-	-	-
База даних	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Електронна колекція	+	+	+	-	-	+	-	-	-
Електронний документ	+	+	+	+	+	+	+	+	-
Електронна копія документа, електронний еквівалент документа	+	+	-	-	-	+	+	+	-
Імідж-каталог	+	+	-	-	-	+	-	-	-
Електронний каталог	+	+	+	+	+	+	+	+	-
Корпоративний каталог	+	+	+	+	+	+	-	-	-
Web-сайт бібліотеки.	+	+	+	+	+	+	+	+	-
Web-сторінка бібліотеки	+	+	+	+	+	+	+	+	+
База даних періодичних видань	+	+	+	+	+	+	+	+	-
Електронна читальна зала	+	-	+	+	-	+	-	+	-
Віртуальна довідка	+	+	+	+	+	+	+	-	-
Віртуальна виставка	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Служба електронної доставки документів	+	+	-	-	-	+	+	-	-
Репозитарії, електронні колекції наукових бібліотек вищих навчальних закладів, ліцензійні електронні інформаційні ресурси, ресурси науково-технічних бібліотек вищих навчальних закладів міста Дніпра.	+	-	-	-	-	+	-	-	-

Відомості, наведені в табл. 2 засвідчили, що більшість установ має бібліотечні сайти, веб-сторінки у соціальних мережах, електронні каталоги, імідж-каталоги, картотеки, пропонують послуги віртуальної довідки, служби електронного доставляння документів, електронної читальної зали, віртуальні виставки, які є складовими бібліотечно-інформаційного потенціалу в електронному середовищі м. Дніпра [7].

Відзначимо, що технічні можливості бібліотек різні, приміром, повнотекстові електронні колекції документів формують та надають он-лайн доступ тільки ДОУНБ та наукові бібліотеки закладів вищої освіти; електронні колекції підручників і посібників, електронні репозитарії є тільки в бібліотеках вищих навчальних закладів освіти. Всі бібліотеки, крім шкільних, технікумів і коледжів, пропонують послугу віртуальної довідки, а послугу ЕДД – лише ДОУНБ, Дніпровська ДЦСПБ для дорослих та окремі бібліотеки ЗВО.

В публічних бібліотеках міста нині не має власних електронних колекцій документів і можливостей для їх створення, але такі перспективи постійно розглядаються, адже сьогодні більшість читачів віддає перевагу електронному читанню. Отже, найпотужнішим потенціалом з надання електронних інформаційних ресурсів, продуктів та послуг володіє КЗК Дніпропетровська ОУНБ ім. Первочителів слов'янських Кирила та Мефодія та науково-технічні бібліотеки вищих навчальних закладів освіти, які мають відповідну матеріально-технічну базу і в яких для цього створено всі необхідні умови, на другому місці інформаційні ресурси ДМКЗК ЦСПБ для дорослих та МКЗК для дітей – в цих системах постійно вивчається та впроваджується досвід роботи найкращих бібліотек зі створення власних електронних ресурсів та обслуговування користувачів. І на останньому місці знаходяться інформаційні ресурси та послуги технікумів, коледжів та шкільних бібліотек, які тільки розпочинають працювати над створенням власних інформаційних ресурсів.

Формування інформаційного простору та задоволення більшості інформаційних потреб різних користувачів базується на використанні великої кількості наявних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв, ресурсів мережі Інтернет, а також створенні нових ресурсів, продуктів та послуг за принципом «інформація на базі інформації», створенні спільного інформаційного ресурсу визначеної території шляхом об'єднання та використання наявних електронних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв, матеріалів ЗМІ. Такий ресурс може стати не тільки сучасною, спеціально створеною інформаційно-комунікаційною системою, а також і вагомою складовою «розумного середовища міста» [8; 9]. Сьогодні бібліотечні установи є важливими елементами системи соціальної комунікації і їх діяльність потрібно організовувати з урахуванням основних характеристик загальної міської системи соціальних комунікацій, впливу факторів зовнішнього середовища та інформаційних потреб користувачів [8].

Висновки. Сьогодні не всі бібліотеки м. Дніпро мають відповідні умови та належне фінансування для формування та розвитку інформаційних ресурсів, продуктів та послуг. Але відзначимо, що бібліотечні установи міста постійно працюють над їх вдосконаленням, вивчають та впроваджують передовий досвід роботи книгозбірень ближнього та дальнього зарубіжжя. Тому як перспективу їх розвитку можна запропонувати проектну, корпоративну, маркетингову діяльність, навчання кадрів, організацію бібліотечно-інформаційного виробництва, співпрацю з місцевими архівами, музеями та іншими документно-інформаційними структурами, створення центрів цифрової освіти для населення. Які надалі сприятимуть подальшому розвитку інформаційних ресурсів та сервісів бібліотек міста, нарощенню бібліотечно-інформаційного потенціалу, забезпеченню інформаційних потреб користувачів, зміцненню позицій в культурно-освітній, економічній, духовній сферах через розширення й збагачення його інформаційного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брежнева, В. В. & Минкина, В. А. (2004). *Информационное обслуживание: продукты и услуги, предоставляемые библиотеками и службами информации предприятий*. СПб.: Профессия.
2. Давидова, І. О. (2005). *Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві*. Х.: ХДАК.
3. Жукова, В. П. (2012). Інформаційний менеджмент у бібліотеці в період глобалізації суспільства. *Вісник Харківської Державної академії культури*, 36. 122–129.
4. Кобелев, О. М. (2012). *Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні*. Х.: ХДАК, 2012.
5. Колин, К. К. (2003). *Социальная информатика: Учебное пособие для Вузов*. М.: Академический проект. Фонд «Мир».
6. Колоскова, Г. В. (2019). Бібліотечно-інформаційний потенціал м. Дніпра як складова електронного інформаційного потенціалу Дніпропетровського регіону. *Бібліотеки, архіви, музеї: конвергентна цифрова комунікація, крос-медійність, клієнт-орієнтованість*, Матеріали XXII Всеукр. наук.-практ. конф. «Короленківські читання 2019». Харків: ХДНБ ім. В. Г. Короленка. Відновлено з: <https://ru.calameo.com/accounts/5337104>
7. Колоскова, Г. В. (2019). Електронні колекції документів як складник бібліотечно-інформаційного потенціалу м. Дніпра. *Вісник Книжкової палати*, 1. 30–35.
8. Кунанець, Н., Липак, Г., Пасічник, В. (2017). Формування консолідованого інформаційного ресурсу «розумного міста»: бібліотечний аспект. *Бібліотечний вісник*, 2. 3–8.
9. Шемаєв, С. О. (2012). Співробітництво бібліотек, архівів, музеїв в сучасних умовах. *Вісник Харківської державної академії культури*, 36. 166–174.